

Postępowanie z odpadami w gospodarstwie rolnym

Obszary wiejskie generują powstawanie wielu strumieni odpadów, w tym odpadów komunalnych oraz odpadów związanych z działalnością rolniczą.

Posiadacz odpadów to, wytwórca odpadów lub osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej będąca w posiadaniu odpadów; domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na terenie nieruchomości.

Wytwórcą odpadów jest każdy, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów (pierwotny wytwórca odpadów) oraz każdy, kto przeprowadza wstępną obróbkę, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

Podstawowym aktem prawnym regulującym obszar postępowania z odpadami jest Ustawa o odpadach z dnia 14 grudnia 2012r. (tekst jednolity D.U. z 2020r. poz 797 z późn. zm.). Jednym z aktów wykonawczych do tej ustawy określającym Katalog odpadów wraz z listą odpadów niebezpiecznych a także sposób klasyfikowania odpadów jest Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2020 r. poz. 10).

Odpady komunalne zbieramy selektywnie zgodnie z Jednolitym System Segregacji Odpadów, z podziałem z frakcje, oraz z wykorzystaniem Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych, w skrócie PSZOK, które każda gmina powinna zapewnić mieszkańcom.

Jak mówi ustawa o odpadach, **odpady komunalne nie obejmują odpadów** z produkcji, **rolnictwa**, leśnictwa, rybołówstwa, zbiorników bezodpływowych, sieci kanalizacyjnej oraz z oczyszczalni ścieków, w tym osadów ściekowych, pojazdów wycofanych z eksploatacji oraz odpadów budowlanych i rozbiórkowych.

Art. 6r ust 2 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach jednoznacznie stanowi, iż z pobranych opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi **gmina pokrywa koszty funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi**, które obejmują koszty:

- 1) odbierania, transportu, zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
- 2) tworzenia i utrzymania punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- 3) obsługi administracyjnej systemu.

W związku z powyższym należy stwierdzić, że gmina nie może z wpływów z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi pokrywać kosztów odbierania i zagospodarowania odpadów z działalności rolniczej.

Odpady z działalności rolniczej NIE SĄ ODPADAMI KOMUNALNYMI !!!

Nie przyjmuje ich również Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów (PSZOK), gdyż punkt ten przeznaczony jest przede wszystkim dla odpadów pochodzących z gospodarstw domowych.

Odpady z działalności rolniczej takie jak:

- środki ochrony roślin i opakowania po nich, przeterminowane środki ochrony roślin,
- worki po nawozach,
- sznurki,
- folie,
- agrowłóknina,
- skrzynki,
- opony ciągnikowe, od przyczep i innych maszyn rolniczych,
- przepracowane oleje silnikowe (oleje odpadowe),
- baterie i akumulatory,
- wyroby azbestowe,
- chemikalia używane w gospodarstwie,
- padłe zwierzęta i odpady weterynaryjne,
- resztki roślin z upraw,
- i inne odpady pochodzące z działalności rolniczej,

powinny zostać przekazane w ramach indywidualnych umów z podmiotami, które zajmują się ich zagospodarowaniem i posiadają stosowne zezwolenia. Każda gmina powinna posiadać informacje o takich firmach.

Wśród ww. odpadów wytwarzanych w gospodarstwach rolnych powstaje wiele odpadów niebezpiecznych, z którymi należy postępować w szczególny sposób. Wg rozporządzenia w sprawie katalogu odpadów, **do odpadów niebezpiecznych** w gospodarstwie zaliczają się: środki ochrony roślin toksyczne i bardzo toksyczne – pozostałości, środki przeterminowane oraz opakowania; oleje przepracowane; filtry olejowe; wyroby azbestowe i izolacyjne oraz budowlane zawierające azbest, baterie i akumulatory, chemikalia, środki do konserwacji drewna; odpady z badania, diagnozowania, leczenia

i profilaktyki weterynaryjnej, zwierzęta padłe i ubite z konieczności oraz odpadowa tkanka zwierzęca, wykazujące właściwości niebezpieczne.

Odpady klasyfikuje się przez ich zaliczenie do odpowiedniej grupy, podgrupy i rodzajów odpadów oraz przypisuje im się odpowiednie kody, uwzględniając: źródło ich powstawania, właściwości powodujące, że odpady są odpadami niebezpiecznymi, składniki odpadów, dla których przekroczenie wartości granicznych stężeń substancji niebezpiecznych może powodować, że odpady są odpadami niebezpiecznymi.

Środki Ochrony Roślin – pozostałości, preparaty przeterminowane, opakowania.

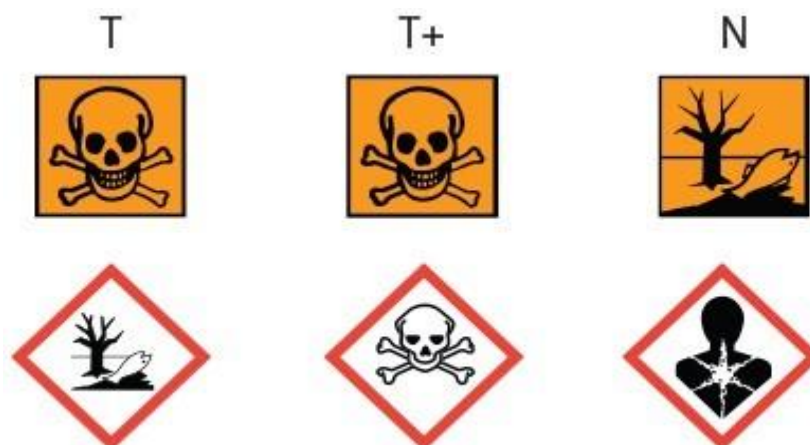
Opakowania mogą stanowić odpady niebezpieczne lub odpady komunalne. Informuje o tym etykieta – instrukcja stosowania środka. Środki ochrony roślin niezawierające substancji niebezpiecznych, stanowiące odpady komunalne powinny trafić do strumienia odpadów komunalnych, do PSZOK.

Sposób postępowania to magazynowanie w szczelnych pojemnikach lub workach foliowych w magazynach o trwałym, nieprzepuszczalnym podłożu. Puste opakowania po środkach ochrony roślin będące odpadami niebezpiecznymi można bez opłat oddać do punktu sprzedaży, który przekaze je profesjonalnej firmie zajmującej się utylizacją odpadów. Warunkiem przyjęcia opakowania jest ich czystość. Nie musi to być ten sam punkt, w którym dokonaliśmy zakupu. Opakowanie można oddać do dowolnego sklepu, który uczestniczy w Systemie PSOR, ale podczas zakupu zawsze warto zapytać, gdzie należy zwrócić opakowania, dzięki czemu uniknie się nieporozumień. Zgodnie z polskim prawem użytkownicy środków ochrony roślin są zobowiązani do zwrotu opakowań po tych produktach, punkty sprzedaży – do ich przyjęcia, a producenci i importerzy – do zorganizowania systemu zbierania i zagospodarowania opakowań. Aby wyjść naprzeciw tym wymogom prawnym, w 2004 roku Polskie Stowarzyszenie Ochrony Roślin (PSOR) zorganizowało i do dziś nadzoruje System Zbiórki Opakowań.

Punkty odbioru można wyszukać poprzez stronę: <http://systempsor.pl/punkty-odbioru/>.

Zwracajmy szczególną uwagę na to, komu oddajemy puste opakowania po środkach ochrony roślin. Ich zwrot do Systemu PSOR gwarantuje, że zostaną one zagospodarowane w sposób odpowiedzialny i zgodny z prawem.

W ramach Systemu PSOR odbierane są opakowania po środkach ochrony roślin **toksycznych i bardzo toksycznych** dla organizmów wodnych lub ludzi oraz opakowania po innych środkach niebezpiecznych, wykorzystywanych w rolnictwie, np. nawozach, adiuwantach, produktach biobójczych, oznaczone minimum jednym z piktogramów:

Oznaczenia na opakowaniach po środkach ochrony roślin

Zbiórka pustych opakowań po środkach ochrony roślin, adiutantów czy produktach biobójczych, które wykorzystywane są w rolnictwie w celu ochrony upraw, odbywa się przez cały rok kalendarzowy. Producenci agrochemikaliów są zobowiązani do zorganizowania zbiórki opakowań oraz ich zagospodarowania, a sprzedawcy mają prawny obowiązek, aby przyjąć pudełka, butelki i kanistry.

Aby uniknąć przeterminowania preparatów oraz ograniczyć zagrożenie dla ludzi i środowiska w razie pożaru lub zalania magazynu, należy minimalizować ilość przechowywanych w gospodarstwie środków ochrony roślin. Dobrą zasadą jest utrzymanie zapasu wystarczającego na 6 miesięcy działalności. Ze względu na ograniczoną trwałość środków nie powinno się ich przechowywać dłużej niż rok.

Jak postępować z przeterminowanymi środkami ochrony roślin oraz z pozostałościami środków ochrony roślin?

Niedopuszczalne jest ich zakopywanie lub spalanie we własnym zakresie, wylewanie do systemów ściekowych, kanałów, rzek i zbiorników wodnych lub składowanie zagrażające czystości gleby i wody. Odpowiedzialność za bezpieczne zagospodarowanie płynnych pozostałości ponosi zawsze użytkownik środków ochrony roślin.

Teoretycznie, środki ochrony roślin zawierające substancje niebezpieczne są wymienione wśród odpadów które powinien przyjąć PSZOK, warunkiem jest dostarczenie ich we własnym zakresie przez właścicieli nieruchomości. W praktyce, zależy to od konkretnego PSZOKu.

Jeśli rolnik dysponuje przeterminowanym środkiem ochrony roślin to powinien go poddać profesjonalnej utylizacji (w niektórych przypadkach możliwe za pośrednictwem PSZOKu) i ponieść jej koszty. Na rynku działają wyspecjalizowane firmy, które świadczą takie usługi.

Jednakże przed oddaniem przeterminowanego środka należałoby sprawdzić czy firma posiada zgodę na przetwarzanie odpadów niebezpiecznych.

Przeterminowane i niepełnowartościowe środki ochrony roślin lub pozostałości środków ochrony roślin należy odpowiednio oznakować i do czasu bezpiecznej utylizacji gromadzić w wydzielonym punkcie, w miejscu przechowywania środków. Stanowią one odpady niebezpieczne i dlatego ich odbiorem i utylizacją mogą się zająć tylko podmioty figurujące w Rejestrze [BDO](#) i upoważnione do zbierania i transportu odpadów oznaczonych kodem 02 01 08*. *Odpady agrochemikaliów zawierające substancje niebezpieczne.*

Informacje na ten temat powinny się znajdować w Oddziale Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Można uzyskać tam informacje o adresach owych firm, jak i ich dane kontaktowe. Należy się skontaktować z wybraną firmą i dowiedzieć się, czy przyjmują oni przeterminowane środki ochrony roślin.

Przepracowane oleje silnikowe, przekładniowe, smarowe oraz hydrauliczne

Zużyty olej silnikowy to produkt o wysokiej szkodliwości dla środowiska, czyli dla nas samych. W świetle obowiązujących w Polsce przepisów, przepracowany olej silnikowy zaliczany jest do odpadów niebezpiecznych, wymagających szczególnej ostrożności i odpowiedniej procedury utylizacji. Szkodliwość ta wynika bezpośrednio z jego składu chemicznego – zarówno pierwotnego (typowego dla nowych olejów), jak i będącego już efektem zużycia (procesów, jakim jest poddawany w czasie eksploatacji). Szczegółowy sposób postępowania z olejami odpadowymi określa Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 5 października 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1694).

Właściwe postępowanie z olejami przepracowanymi to magazynowanie ich w pojemnikach nieprzepuszczalnych, w miejscach utwardzonych, zabezpieczonych przed zanieczyszczeniami gruntu i opadami atmosferycznymi, wyposażonych w urządzenia lub środki do zbierania wycieków tych odpadów z ograniczonym dostępem osób niepowołanych.

Odpady te, również zużyte filtry olejowe, powinny być przekazywane odpowiednim podmiotom zajmującym się ich przetwarzaniem lub utylizacją.

Stosowanie przepracowanego oleju do konserwacji maszyn, wylewanie go do ziemi lub jego spalanie przez rolników jest niedopuszczalne gdyż bardzo obciąża środowisko.

Istnieje kilka możliwości oddania przepracowanego oleju silnikowego, a konkretniej kilka miejsc przyjmujących tego typu odpady. Są to:

stacje benzynowe; warsztaty samochodowe; autoryzowane stacje obsługi pojazdów; Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Przedstawione podmioty mogą, ale nie

muszą przyjąć od nas starego oleju, zwłaszcza jeśli mamy go sporą ilość lub jest nieprawidłowo zabezpieczony (olej powinno się magazynować w szczelnych opakowaniach: kanistrach, butelkach lub beczkach). Ewentualnie mogą zażądać za to dodatkowej opłaty.

Rozwiązanie stanowi również zbycie oleju do jednej z firm specjalizujących się w skupie i przetwarzaniu starego oleju silnikowego (posiadającej specjalny sprzęt do jego utylizacji lub recyklingu). W Polsce działa kilkanaście takich punktów, jednakże często stosują one tzw. minimum logistyczne – np. 200 kg. (szczegółowy spis znajdziemy na stronie recycling.pl).

Czasami niektóre gminy organizują bezpłatną zbiórkę olejów przepracowanych.

Zwierzęta padłe lub ubite z konieczności.

Padłe zwierzęta będące nosicielami chorób zakaźnych, leki i odpady weterynaryjne – powinny być odpowiednio magazynowane, zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych, owadów, gryzoni.

Padłe zwierzęta nie mogą być zakopywane w ziemi lub zagrzebywane w przyzmach obornika czy kompostu.

Unieszkodliwianie padłych zwierząt pochodzących z gospodarstw indywidualnych lub wielkotowarowych może być realizowane wyłącznie w zakładach utylizacyjnych, posiadających zezwolenie i spełniających warunki do utylizowania takich odpadów oraz dysponujących specjalistycznymi środkami transportu do ich przewozu. Dotyczy to także odpadów weterynaryjnych oraz odpadowej tkanki zwierzęcej, wykazujących właściwości niebezpieczne.

Żywe zwierzęta łowne są własnością Skarbu Państwa, martwe zwierzęta łowne, problemem tego, na czym terenie je znaleziono. Prawo nie przewiduje bowiem odpowiedzialności państwa ani samorządów za koszt ich utylizacji. Właściciele ziemi mogą dochodzić zwrotu swoich wydatków w sądzie.

Posiadaczem odpadów jest każdy, kto faktycznie włada nimi – domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na nieruchomości. W rozumieniu tego przepisu właściciel gruntu na którym padło zwierzę łowne, jest zatem posiadaczem odpadu – padłego zwierzęcia. Tym samym jest on obowiązany do postępowania z odpadami w sposób zgodny z zasadami gospodarowania odpadami, wymaganiami ochrony środowiska oraz planami gospodarki odpadami.

Azbest

Azbest kojarzy się głównie z eternitem, czyli falistymi płytami, które pokrywają dachy wielu starszych domów w Polsce. Dzisiaj obowiązuje zakaz stosowania wyrobów z azbestem, a stare elementy zawierające ten surowiec muszą być usunięte z budynków ze względu na jego szkodliwy wpływ na zdrowie do 2032 roku.

Polska jest pierwszym i jedynym krajem w Unii Europejskiej, która podjęła wyzwanie wycofania z użytkowania wyrobów zawierających azbest. Od 2009 r. realizujemy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032.

Właściciel nieruchomości lub zarządca, w których jest lub był wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest, dokonuje inwentaryzacji tych wyrobów, poprzez sporządzenie ich spisu. Rolnik powinien posiadać u siebie spis z natury wyrobów azbestowych. Do celów inwentaryzacji służą odpowiednie formularze. Ewidencję wyrobów azbestowych w gospodarstwach prowadzi gmina na swoim terenie i corocznie prowadzi aktualizację. Usuwaniem azbestu, ze względu na jego dużą toksyczność powinny się zajmować wyłącznie wyspecjalizowane firmy.

Firmy usuwające azbest i zajmujące się jego utylizacją świadczą swoje usługi odpłatnie. W 2021 roku za demontaż i wywóz eternitu z dachu trzeba było zapłacić około 15-20 zł za m² pokrycia. Czasami koszt usługi wyceniany jest za tonę materiału - utylizacja eternitu - cena za tonę usuniętego azbestu w 2021r. to około 250 -300 zł.

Z pewnością warto więc skorzystać z dotacji, dzięki której można otrzymać zwrot kosztów takiej inwestycji na poziomie od 40 do nawet 100%.

Chcąc usunąć azbest, warto w pierwszej kolejności udać się do urzędu gminy i dowiedzieć o możliwości dofinansowania. Jeśli Gmina lub Powiat zawarły umowę na wsparcie finansowe w zakresie usuwania azbestu z WFOŚiGW, informacje o warunkach, terminach i formie wsparcia powinny być dostępne na stronie internetowej Gminy lub Powiatu. **Należy jednak pamiętać, że dofinansowanie nie pokryje kosztów nowego pokrycia dachowego.**

W urzędzie powinna być dostępna lista firm uprawnionych do wykonywania takich prac.

Wszelkiego rodzaju przekazania odpadów niebezpiecznych powinny być potwierdzone odpowiednimi dokumentami.

Odpady inne niż niebezpieczne w działalności rolniczej:

Folia

Tworzywa z gospodarstw rolnych są traktowane inaczej, niż odpady z reszty prywatnych posesji i na różnych zasadach są odbierane (lub przyjmowane). Koszty zagospodarowania tych odpadów rosną, i są stroniem rolników.

Firmy utylizacyjne odbierają (przyjmują) z gospodarstw: folie białe po sianokiszonce i tunelach ogrodowych, folie czarne (popryzmowe), opakowania po nawozach, big-bagi, sznurek, siatki do owijania balotów. Należy pamiętać, aby podzielić różne elementy odpadów na oddzielne grupy tj. zużyta folia, siatka, sznurek rolniczy, torby na nawóz tak, aby nie były ze sobą wymieszane. Kiedyś firmy utylizacyjne za ten surowiec płaciły, dziś trzeba się cieszyć, że przyjeżdżają i pobierają opłaty za odbiór takich odpadów.

Wytwórca (rolnik) tych odpadów we własnym zakresie kontaktuje się z podmiotami prowadzącymi działalność w tym zakresie. Gminy na swoich stronach internetowych powinny podawać namiary na takie pobliskie firmy. Nie zawsze ta współpraca się układa, hodowcy bydła i producenci mleka z różnych rejonów kraju, skarżą się, że zakłady utylizacyjne nie chcą przyjmować folii kiszonkarskiej z powodu jej zanieczyszczenia.

Wiele gmin skorzystało z dofinansowania oferowanego w ramach zakończonego programu NFOŚiGW w zakresie utylizacji folii rolniczej i innych odpadów lecz ani gminy ani rolnicy nie byli zadowoleni z tych rozwiązań. Gminy musiały najpierw zaangażować własne środki w organizację zbiórki odpadów. Odzyskać je mogły dopiero po pozytywnym rozliczeniu programu, po wielu miesiącach. Nie wszędzie też udawało się znaleźć firmy, zainteresowane odbiorem odpadów. Z kolei rolnicy obawiali się np. że udział w tej akcji będzie skutkował późniejszymi kontrolami.

Agrowłóknina

Obecnie rolnicy powszechnie wykorzystują agrowłókninę do okrywania roślin. Szczególnie dużo zużywa się jej tam, gdzie preferowana jest produkcja wczesnych warzyw. Zużytej agrowłókniny nie sposób obecnie zutylizować.

Producenci rolni mają duży problem ze zbyciem agrowłókniny ze względu na jej łatwopalność. Niestety nikt nie chce jej odbierać, a jeśli już znajdzie się taka firma, to koszt odbioru wynosi ok 1000 zł za tonę. W efekcie zwały zużytego tworzywa piętrzą się w gospodarstwach, a co gorsza też na nieużytkach, czy w rowach.

Dlaczego producenci nie chcą przetwarzać agrowłókniny ponownie? Okazuje się, że to niemożliwe ze względu na technologię produkcji. Firmy utylizacyjne też tego nie chcą, gdyż agrowłóknina jest zbyt łatwopalna, a więc składowanie jej w hali czy placu rodzi ryzyko. Na rynku nie ma zbyt wiele firm, które są skłonne odebrać tego rodzaju odpady i przetworzyć je. Rolniczy samorząd stoi na stanowisku, że rząd musi jak najszybciej opracować i wdrożyć systemowe rozwiązania w zakresie zagospodarowania odpadów z tworzyw sztucznych pochodzących produkcji rolniczej. Podkreśla się również, że obciążanie producenta kosztami utylizacji opakowań przekłada się wprost na wzrost cen produktów.

Opony ciągnikowe, od przyczep i innych maszyn rolniczych

Opony takie można oddać w punktach świadczących usługę wymiany takich opon lub punktach ich sprzedaży przy zakupie. Biorąc pod uwagę przepisy, to na wytwórcy odpadów w ramach świadczenia usługi wymiany lub sprzedaży spoczywa obowiązek ich prawidłowego zagospodarowania. Jeśli sprzedawca nie chce przyjąć starych opon, trzeba samodzielnie poszukać atestowanego zakładu, w którym zostaną zutylizowane zgodnie z prawem i w sposób przyjazny dla środowiska naturalnego.

Jednakże ze względu na duże koszty związane z transportem (duże gabarytowo) oraz trudności z ich utylizacją (a nawet wtedy kiedy przerabiane są na granulaty) to taka usługa świadczona jest tylko za odpłatnością ustalaną przez firmy indywidualnie, gdyż nie ma przepisów, które by to regulowały.

Opony ciągnikowe oraz opony pochodzące od maszyn budowlanych i rolniczych nie są przyjmowane w Punktach Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych, tzw. PSZOK-ach.

Chemikalia i inne substancje chemiczne – w odpowiednio szczelnych i odpornych na działanie chemiczne pojemnikach należy dostarczać odpowiednim podmiotom zajmujących się ich unieszkodliwianiem.

Baterie i akumulatory - zawierają niebezpieczne związki chemiczne, takie jak ołów, kadm, rtęć, cynk, kwas siarkowy. Zużyte baterie są zbierane w ustalonych punktach np. w urzędach gminnych. Akumulatory należy zwracać do punktów ich sprzedaży.

BDO

BDO (Baza danych o odpadach) to oficjalny skrót od: „**Bazy Danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce Odpadami**”, która zobowiązuje wielu przedsiębiorców do wpisu do Rejestru-BDO.

Na podstawie art. 71 pkt 1 ustawy o odpadach „**uproszczoną ewidencją odpadów**” z zastosowaniem jedynie karty przekazania odpadów prowadzą podmioty, które:

- wytwarzają odpady **niebezpieczne w ilości do 100 kilogramów** rocznie,
- wytwarzają odpady **inne niż niebezpieczne**, niebędące odpadami komunalnymi, w ilości **do 5 ton rocznie**.

Jeżeli jednak w gospodarstwie rolnym rocznie wytwarza się ponad 100 kg odpadów niebezpiecznych lub ponad 5 ton odpadów innych niż niebezpieczne lub komunalne, to rolnik jest zobowiązany do prowadzenia pełnej ewidencji odpadów, za pomocą karty przekazania odpadów i karty ewidencji odpadów.

Wzory odpowiednich druków udostępnione są na stronie: <https://bdo.mos.gov.pl>

Po nowelizacji ustawy, która weszła w życie 13 sierpnia 2019 r., doprecyzowano, że wytwórca odpadów będący rolnikiem gospodarującym **na powierzchni poniżej 75 ha jest zwolniony z obowiązku uzyskania wpisu do rejestru oraz prowadzenia ewidencji odpadów i sprawozdawczości** w tym zakresie. Pozostałe gospodarstwa rolne muszą mieć wpis do rejestru BDO oraz ewidencjonować odpady niekomunalne, w tym folie rolnicze. Wniosek o wpis do rejestru BDO należy złożyć do urzędu marszałkowskiego.

Spis odpadów powinien być przechowywany przez 5 lat od końca roku kalendarzowego, w którym został sporządzony. Posiadacz odpadów jest obowiązany do udostępniania dokumentów ewidencji odpadów na żądanie organów uprawnionych do przeprowadzania kontroli. (ustawa z 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2021 r. poz. 779 ze zm.).

Źródła:

- <https://www.okiemrolnika.pl/uprawa/item/9061-jak-i-gdzie-utylizowac-srodki-ochrony-roslin>
- <https://www.czystabydgoszcz.pl/opakowania-po-srodkach-ochrony-roslin-co-z-nimi-zrobic-aby-nie-szkodzic-sobie-i-srodowisku/>
- <https://dlaroslin.pl/content/268-puste-opakowania-po-srodkach-ochrony-roslin-gdzie-oddac>
- <https://www.sadyogrody.pl/agrotechnika/103/co-zrobic-z-przeterminowanym-opryskiem-wywiad-z-marcinem-mucha-z-psor.5814.html>
- <https://www.farmer.pl/finanse/rosna-haldy-folii-i-agrowlokniny-kto-zaplaci-kto-zutylizuje.107341.html>
- <https://www.topagrar.pl/articles/aktualnosci/bdo-rejestracja-dopiero-poczatek/>
- <https://bdo.mos.gov.pl>
- <https://www.topagrar.pl/articles/aktualnosci/bdo-rejestracja-dopiero-poczatek/>
- <https://serwisy.gazetaprawna.pl/samorzad/artykuly/1411232,dziki-zwierze-martwe-zaplacisz-za-usuniecie.html>
- <https://www.kurierzamojski.pl/2019/09/19/co-zrobic-ze-zuzytymi-oponami-rolniczymi-od-ciagnikow-i-innych-maszyn-rolniczych-wyjasniamy/>
- <https://www.wyborcierowcow.pl/co-zrobic-z-zuzytym-olejem-silnikowym-gdzie-oddac-stary-olej/>
- <https://www.kpodr.pl/wp-content/uploads/2019/02/broszura-3-grabczy%C5%84ska.pdf>
- [Ochrona środowiska w gospodarstwie rolnym – zasady ogólne \(2019\)](#)
- [Ochrona środowiska w gospodarstwie rolnym poradnik dla doradcy](#)